

Landbouwperspectief

2040 landbouw in de Krimpenerwaard

Inhoud

Visie 2040	4
Achtergrond en ontwikkeling	7
Ons perspectief	9
Ons aanbod	11
Onze vraag	12

Bijlage: Vooruitboeren; gebiedsofferte 1^e Plan van Aanpak Krimpenewaard

Visie 2040

Het is 2040. Koeien zijn een vertrouwd beeld in het karakteristieke slagenlandschap van de Krimpenerwaard. Door koeien te houden, waarderen boeren het gras op en produceren voedsel met een goed verdienenmodel voor hun familiebedrijven. Blijvend grasland is hier de kracht achter de landbouw. Het is een paradijs voor weidevogels, maar behoud van de grasmatten betekent ook reductie van CO₂ emissie uit de veenbodem; een belangrijke nationale opgave.

Naast het produceren van hoogwaardig voedsel, beheren de Krimpenerwaardse boeren hun gronden zodanig, dat speciaal natuurland in de Krimpenerwaard feitelijk niet meer nodig is. Agrariers onderhouden het landschap. Uit metingen blijkt dat de biodiversiteit gestaag stijgt. De polder blijft hierdoor aantrekkelijk voor bewoners en mensen uit de omgeving; de sociaaleconomische vitaliteit en culturele identiteit blijft behouden. Ook de overheid heeft leren inzien dat boeren de belangrijkste beheerders zijn om dit veenweidenlandschap duurzaam in stand te houden; ze doen dit al eeuwen. Op verschillende erven staan kleine windmolens en er liggen zonnepanelen op de daken van vrijwel alle boerderijen en stallen. Ook zijn er enkele grotere melkveebedrijven die met biogas delen van dorpen van gas voorzien. Zo helpen de boeren ook bij de energietransitie.

De uitdaging die veengronden kenmerkt, bodemdaling, hebben de innovatieve boeren tot een minimum weten te beperken, onder andere door waterinfiltratiesystemen aan te leggen en klei in veen aan te brengen, waardoor ze de perceelsdrooglegging van 2024 hebben weten te handhaven. Hierdoor kan de polder in droge perioden de grondwaterstand hoog houden. Op deze manier blijft het mogelijk om als familiebedrijf een goede boterham te verdienen in de Krimpenerwaard.

Maar de boeren kijken ook verder dan hun eigen erf. Het omliggende stedelijk gebied biedt kansen; ze zijn immers de achtertuin van bewoners uit Rotterdam en Gouda. Sommige boeren doen aan verbreding in de vorm van een zorgboerderij of kinderopvang. Anderen leveren natuur- en waterdiensten aan de maatschappij, waarvoor ze langjarig financieel gewaardeerd worden. Doordat de functie van gronden planologisch als agrarisch zijn vastgelegd, hebben de boeren hier bestaansrecht voor de lange termijn.

Een realistisch perspectief

Een utopie? Niet wat ons betreft, maar een realistisch perspectief dat wij, boeren van de Krimpenerwaard, voor ogen hebben. De Krimpenerwaard als voorloper van de Nederlandse agrarische sector in een stedelijke omgeving. Behalve dat boeren er een goed inkomen verdienen, is het een aantrekkelijk polderlandschap voor bewoners en weidevogels, waar de biodiversiteit floreert.

Vanuit eigen kracht willen wij, boeren van de Krimpenerwaard, laten zien dat we voor ons gebied staan, dat we perspectieven zien voor onze (melk) veebedrijven in de toekomst, ondanks alle uitdagingen die op de sector afkomen. Dat we er wat van willen maken en dat dat ook kan. We willen niet afwachten en reactief reageren met brieven op de opgaven vanuit de overheid, maar actief aan de slag en vooruitlopen. Daarbij merken we dat er behoefte is aan een gezamenlijk beeld: hoe zien wij de landbouw ontwikkelen in de Krimpenerwaard?

Deze brochure kunt u zien als ons aanbod, een offerte, vanuit het gebied. We laten zien wat onze stip op de horizon is, wat we als boeren van dit bijzondere gebied u kunnen aanbieden, hoe we daar willen komen, en wat we daarvoor nodig hebben.

Ons aanbod

- » Een **AANTREKKELIJK** en **GOED ONDERHOUDEN** veenweidelandschap.
- » **GEZOND** en **EERLIJK VOEDSEL** uit de eigen provincie.
- » Een goede biotoop voor **WEIDEVOGELS** gecombineerd met een gevarieerd grassen- en kruidenbestand met voldoende diversiteit.
- » Een melkveehouderij die doorgaat met het waar mogelijk **VERMINDEREN VAN EMISSIES** door toepassing van goede landbouwpraktijk en de nieuwste inzichten en technieken.
- » Een landbouwsector die bijdraagt aan **VITALE DORPEN** en behoud van de culturele identiteit van het gebied.
- » Kortom: een **VOLHOUDBARE** melkveehouderij in balans met haar omgeving en klaar voor de toekomst.

Onze vraag

- » Transitie**TIJD**, veranderen kost tijd.
- » Transitie**GELD**: middelen om de benodigde investeringen voor verduurzaming te doen, die wel effectief zijn, maar (nog) niet rendabel zijn zonder aanvullende middelen.
- » Een helder, duidelijk en een **CONSISTENT BELEID** voor de lange termijn, zowel van de overheid als andere gebiedspartners.
- » **GROND** om de transitie mogelijk te maken: zowel voor verduurzaming als extensivering. Agrarische grond blijft agrarische grond.
- » **RUIMTE OM TE LEREN**: geld, regelruimte, geduld en vertrouwen voor maatregelen en experimenten op de korte termijn.
- » De mogelijkheid om **RESULTAATBELONING** op basis van KPI's te gaan toepassen op onze bedrijven.
- » Betrouwbare **KENNIS** met betrekking tot innovaties, zodat we investeren in de juiste maatregelen.
- » **BORGING** van maatregelen, hoe laten we resultaten zien zodat ze ook meetellen.
- » **GOEDE RANDVOORWAARDEN**: een goede ontsluiting, behoud van huidige drooglegging voor voldoende draagkracht en productiviteit van de grond, werken aan goede verkaveling.
- » Inkomen uit natuur- en waterdiensten met **FINANCIËEL LANGE TERMIJN ZEKERHEID**.

Namens de werkgroep landbouw

Achtergrond en ontwikkeling

Karakteristieken Krimpenerwaard

De Krimpenerwaard ligt tussen de Hollandsche IJssel, de Vlist en de Lek. Het is een uniek veenweidengebied van zo'n 10.000 hectare, waarvan zo'n 8.000 een agrarische bestemming heeft. De (melk)veehouderij is hier de drager van het landschap. Tegelijkertijd kenmerkt dit slagenlandschap zich door de aanwezigheid van water. Doordat in de Krimpenerwaard nooit een ruilverkaveling of peilverlaging heeft plaatsgevonden, is het aantrekkelijk en is het cultuurhistorische slagenlandschap behouden gebleven.

Momenteel zijn er zo'n 150 familiebedrijven actief, voornamelijk werkzaam in (melk)veehouderij, met veel bedrijfsopvolgers. De bedrijven gaan generaties terug. De boeren van nu boeren nog op grasland dat ook al door hun voorouders generaties geleden is bewerkt. Blijvend grasland is hier de kracht van de landbouw.

De agrarische ondernemers waarderen het gras op door grondgebonden melkvee- en schapenhouderij. Om een goed verdienmodel te hebben en te houden en dit landschap duurzaam in stand te houden is het opwaarderen van gras met (melk)veehouderij de enige optie.

Wat is er al gebeurd?

- » Hoge deelname aan agrarisch weidevogel- en botanisch natuurbeheer (>70% van de boeren).
- » Sinds 2018 al een reductie van stikstofemissie van meer dan 30%.
- » Geringe bodemdaling.
- » De realisatie van 2250 hectare natuur op landbouwgrond (circa een kwart van alle agrarische gronden in de Krimpenerwaard!), onder andere via zelfrealisatoren. Hiermee is er in de voorgaande jaren al een forse bijdrage geleverd aan de realisatie van de ZH-PLG doelen.

Wat doen we nog meer?

- » Hoge deelname aan Agrarisch Collectief Weidehof.
- » Pilots met waterinfiltratiesystemen (WIS).
- » 'Mijn Koers' trajecten.
- » Boer aan het Roer.
- » Sturen met Grondwater.
- » GLB-Pilot met onderzoek naar verschillende slootwaterpeilen.
- » Pilot Klei in Veen.
- » Krimpenerwaard Deltaplan Agrarisch Waterbeheer met meer dan 80 deelnemers (HHSK).
- » Proef Kreeftenaanpak (HHSK).
- » Deelname aan de werkgroep Landbouw, waarin wordt gewerkt aan een passende ZH-PLG aanpak voor de Krimpenerwaard.

Ontwikkelingen

Het veenweidelandschap maakt het boeren in de Krimpenerwaard ook tot een uitdaging. Het vraagt kennis en ervaring. Ook met de huidige klimaatverandering, waardoor wateroverlast en perioden van droogte zullen toenemen, en waarbij het tegengaan van bodemdaling en CO₂ uitstoot een belangrijke opgave is, willen de agrariërs van Krimpenerwaard laten zien dat boeren met water ook in de toekomst mogelijk blijft. Want het water is spannend, de veengrond is spannend. Wie op een trekker over de smalle polderweggetjes rijdt, ziet het water in de sloten naast zich meebewegen. Boeren betekent hier vooruitdenken en stappen durven zetten. Zo hebben boeren door de eeuwen heen al veel ervaring opgedaan met zeer geringe drooglegging. Zij weten het beste wat kan en niet meer kan voor de bedrijfsvoering én voor de biodiversiteit.

Waar nodig wordt geleerd van experimenten als de GLB- pilot hoogwater sloot, maar ook nemen ze maatregelen om bodemdaling en CO₂ emissie tegen te gaan. De Krimpenerwaardse boeren hebben samen al heel wat bewerkstelligd en ze staan open voor nieuwe experimenten en initiatieven, met name gericht op waterbeheer, om zeker te weten dat de juiste keuzen gemaakt worden voor de toekomst.

Ook de toenemende maatschappelijke vragen aan de landbouw kunnen de boeren van de Krimpenerwaard beantwoorden. De boer uit de Krimpenerwaard is gewend om in de bedrijfsvoering het beheer van weidevogels in te passen en ziet ook kansen om de huidige weidevogelstand nog verder te versterken. Hij (of zij) wil ook in de toekomst laten zien dat met een goed agrarisch beheer de

biodiversiteit wordt versterkt, zonder dat dit leidt tot afname van het landbouwareaal. Daarnaast biedt de positie van de Krimpenerwaard in een steeds sterker verstedelijkte omgeving de mogelijkheid dat boeren aan de slag gaan met (beperkt) recreatief en ander medegebruik – zoals zorgboerderijen en kaasboerderijen, maar ook met het vermarkten van het gebied als Krimpenerwaard.

Door te anticiperen op deze ontwikkelingen willen wij, de boeren van de Krimpenerwaard, vanuit onze kennis, ervaring en huidige praktijk, laten zien dat wij ook in de toekomst een perspectievolle positie hebben, en als voorbeeld kunnen dienen voor de landbouw in een steeds drukker wordend Nederland. Maar om dit mogelijk te maken, hebben we wel de hulp van de overheid en andere gebiedspartijen nodig.

Ons perspectief

We werken verder aan een landbouw met respect voor natuur en landschap op de Krimpenerwaardse manier. Dat betekent: grondgebonden (melk)veehouderij op grasland met gebruik van voornamelijk eigen dierlijke mest, met plek voor de weidevogels en mooie perceelsranden, waarbij verdienvermogen de eerste plek inneemt. We moeten zwarte cijfers kunnen draaien, want die bepalen of we bestaansrecht hebben of niet. Alleen dan kunnen we de transitie realiseren. En ook voor de volgende generatie moet er een toekomst zijn in de Krimpenerwaard. Alleen dan blijft ook het karakteristieke en gewaardeerde slagenlandschap in stand.

We verwachten met de huidige ontwikkeling dat er een aantal bedrijven zullen stoppen, maar we willen ook niet een paar grote bedrijven overhouden. Het is wel belangrijk om voldoende agrarische bedrijven te behouden, anders verdwijnt het gehele agrocluster, de leefbaarheid van het gebied, en al het andere wat aan de landbouw is gelieerd, samen met de boeren. Dat willen we voorkomen. Daar hebben we de overheid voor nodig: met tijd, geld, grond, duidelijkheid en met perspectief in het landbouwbeleid.

Lange termijn ontwikkeling bedrijven

- » Krimpenerwaard is en blijft een vitaal landbouwgebied: voedselproductie en het beheer van een eeuwenoude polder als basis.
- » Blijvend grasland: opwaarderen van gras met grondgebonden melkveehouderij. Het houden van schapen staat grotendeels ten dienste van de melkveehouderij.
- » Gezonde familiebedrijven zijn de basis; met de schaalvergroting 'voedt' het bedrijf meerdere gezinnen, zonder dat bedrijven een industrieel karakter krijgen.
- » Boeren vergroten de biodiversiteit op hun landbouwgrond.
- » Boeren dragen bij aan de energietransitie; met kleine windmolens en zonnepanelen op daken, een eventuele biogasinstallatie en met behoud van het open landschap.
- » Het stedelijk gebied biedt kansen; er is ruimte voor verbreding. Tegelijk zal de melkveehouderij in het gebied de basis blijven voor het verdienmodel.
- » Boeren werken samen met terreinbeherende organisaties. Zij leren van de praktische kennis van boeren bij het beheer van hun terreinen. En op termijn zal alle grond weer gebruikt kunnen worden door de boeren voor landbouw op de Krimpenerwaardse manier.

- » Er is sprake van een zo gesloten mogelijke kringloop: er wordt zo min mogelijk van buiten aangevoerd. De verliezen aan stikstof en fosfaat in de mineralenbalans zijn geminimaliseerd.
- » Krimpenerwaardse (melk)veehouders boeren al eeuwenlang met de uitdagingen van water. Mede door WIS en Klei in veen anticiperen ze op klimaatverandering, en dat levert een robuuste polder op.

Uitgelicht

Blijvend grasland

Een gras gevoerde koe is het uitgangspunt. Alleen met melkveehouderij, en schapenhouderij, kunnen we gras rendabel opwaarderen. Blijvend grasland is noodzakelijk om CO₂ emissies te beperken in de veenweiden en afkalving van oevers te voorkomen. Daarnaast biedt het een mooie biotoop voor weidevogels. Schapen hebben hierbij een meerwaarde. Zij worden ingezet op (in)courante stukken en herstellen de grasmat. Ook eten zij onkruiden, waardoor er minder gewasbeschermingsmiddelen gebruikt hoeven te worden.

Samenwerking met terreinbeherende organisaties

We willen meer inzetten op samenwerking met gebiedspartijen om over en weer van elkaar te leren. Zo kan de praktijkkennis van veehouders ingezet worden bij het beheer van natuurgebieden. En op termijn zal alle grond weer gebruikt gaan worden door de boeren voor landbouw op de Krimpenerwaardse manier. Vooralsnog zien wij vaak dat we elkaar tegenwerken. Zo verschijnen in natuurgebieden bepaalde soorten planten die schadelijk zijn voor de veehouderij. Ook trekt de natuur ganzen aan, die voor overlast en kosten bij boeren zorgen. De ganzenoverlast leidt tot een afname van de populatie weidevogels en zorgt voor een verminderde

waterkwaliteit. Flora en fauna die meer in balans zijn met het agrarisch landschap is wenselijk. Wij boeren kunnen daar met onze kennis en kunde aan bijdragen. De overheid neemt haar verantwoordelijkheid voor de aanpak van de bestrijding van rivierkreeften.

Experimenteerruimte

Hoewel er hier al veel pilots gedaan zijn, of gaande zijn, is meer experimenteerruimte welkom. Daardoor kan er bijvoorbeeld meer geëxperimenteerd worden met de inzet van dierlijke mest in plaats van kunstmest. Wanneer we onze kringloop kunnen baseren op dierlijke mest, is de verwachting dat de biodiversiteit op blijvend grasland vergroot, het bodemleven verbetert, dit een betere bodemstructuur oplevert en we hierdoor nog meer weidegang kunnen toepassen. Met pilots willen we innovaties stimuleren en deze voor een grotere groep boeren toegankelijk maken.

Ons aanbod

Dit bieden we aan: een concreet perspectief voor de Krimpenerwaard, waarin een toekomstbestendige landbouw, voedselzekerheid, biodiversiteit, waterveiligheid, een mooi en vitaal landschap, en het leveren van energie centraal staan.

Wij bieden

- » Hoogwaardig voedsel geproduceerd dichtbij de consument.
- » Een authentiek, karakteristiek en duurzaam beheerd veenweidelandschap met geringe bodemdaling op landbouwgronden, veel biodiversiteit en bovengemiddeld veel weidegang.
- » Het weer in beheer nemen en houden van de 2250 ha NNN-gronden.
- » Toekomstbestendige en dus duurzame bedrijven met veel opvolgers.
- » Bovengemiddeld hoog percentage deelname agrarisch natuurbeheer (+70%).
- » CO2 vastlegging door duurzaam grasland beheer.
- » Bereidheid om mee te werken aan het verder beperken van emissies en bodemdaling door toepassing van goede landbouwpraktijk en de nieuwste inzichten en technieken.
- » Generaties lange ervaring met boeren in een waterrijk gebied met geringe drooglegging.

- » Daken voor plaatsing zonnepalen en erven voor kleine windmolens.
- » Een goede biotoop voor weidevogels.
- » Het behouden van de leefbaarheid, de vitaliteit en de sociaaleconomische identiteit van het gebied.

Onze keuzemaatregelen op korte termijn

- » Werken aan een gemiddeld lager ruw eiwitgehalte in het rantsoen, streven is richting 155 gram ruw eiwit/kg droge stof.
- » Bemesten in het voorjaar 1 op 2 drijfmest verdund met water uitrijden met de sleepvoet, en in de zomer met extra water 1 op 1 verdund uitrijden met de sleepvoet.
- » Aanleg Waterinfiltratie en/of Klei in veen in polder waar mogelijk en effectief gericht op bodemdaling reductie en CO2-emissiereductie uit de bodem.
- » Hoofdzakelijk bemesten met meststoffen van dierlijke oorsprong, hiervoor willen we onze bedrijfskringloop beter sluiten voor extra emissiereductie van met name CO2. Hiervoor denken we zowel aan managementmaatregelen als aan innovatieve maatregelen.
- » Aan de slag met KPI-resultaatbeloning gericht op behalen ZH-PLG doelen.

- » Individuele bedrijfsplannen opstellen: waar is er al stikstofreductie mogelijk zonder dat het geld kost? En wat betekent dat voor de CO2-emissie?
- » Inzetten om vrijwillige deelname aan agrarisch natuurbeheer te verhogen.

Mogelijke keuzemaatregelen als langere termijnoplossingen

- » Inzetten van de beschikbare grond van de provincie en natuurgrond om extensivering via grond economisch duurzaam mogelijk te maken richting landbouw en ook via dat spoor emissie te kunnen reduceren.
- » Stimuleren kavelruil en kavelpaden t.b.v. weidegang en minder verkeersbewegingen.
- » Aan de slag met mestvergisten en mestbewerken; kansrijke casussen mogelijk maken in middelen en vergunningen om zo een bijdrage te leveren aan sluiten van de mineralenkringloop en groene energievoorziening.
- » Mogelijk maken van grotere bouwblokken voor extra mest- en voeropslag en mestbewerkings- en energieopwekkingsapparatuur.

Onze vraag

Willen we ons perspectief, deze stip op de horizon in de Krimpenerwaard realiseren, dan willen we dat op eigen kracht doen, maar de overheid moet ons daarin wel faciliteren.

Dit hebben we nodig:

- » Transitietijd, veranderen kost tijd.
- » Middelen om de benodigde investeringen te doen, die wel effectief zijn voor de beoogde verduurzaming, maar (nog) niet rendabel zijn zonder aanvullende middelen.
- » Helder, duidelijk en consistent beleid voor de lange termijn met een toekomstperspectief voor de landbouw.
- » Gelijke waterschapslasten voor zowel natuurgrond als landbouwgrond.
- » Verlichting lasten en regeldruk vanuit overheid.
- » Geduld en vertrouwen bij het nemen van maatregelen, mocht er een keer een experiment mislukken, tijd om bij te stellen (in overleg). Ruimte voor de bedrijfsspecifieke boerenoplossing.
- » Vrijkomende gronden in de polder (ook de witte gronden) altijd ter beschikking stellen aan agrarische bedrijven uit het gebied voor agrarische structuurversterking.
- » Geen landschapsgrond in de Krimpenerwaard.
- » Op korte termijn geldmiddelen om gewenste maatregelen te kunnen nemen.
- » De mogelijkheid om resultaatbeloning op basis van KPI's toe te passen op onze bedrijven.
- » Betrouwbare informatie met betrekking tot innovaties, zodat we investeren in de juiste maatregelen.
- » Borging van maatregelen: hoe laten we resultaten zien zodat ze ook meetellen.
- » Goede ontsluiting, met de huidige drooglegging voor behoud van draagkracht en productiviteit van de grond.
- » Werken aan goede verkaveling en volhoudbare melkveehouderij.
- » Commitment en borging lange termijn en inkomen uit natuur- en waterdiensten, zowel van overheid als andere gebiedspartners.
- » Verder onderzoek naar bodemdaling, de oorzaak ervan en het effect van maatregelen.
- » Beleidsmatige ruimte voor plaatsing kleinschalige windmolens en biogasinstallaties en goede infrastructuur voor levering groene energie.

Uitgelicht

Commitment

Commitment speelt een belangrijke rol. Zo willen wij als boeren een uitvalsbasis bieden aan recreanten waar dat mogelijk en inpasbaar is, maar dat vraagt wel om aanpassingen in het gebied. Zo kunnen er wildroosters en klaphekken geplaatst worden om te voorkomen dat vee wegloopt als recreanten vergeten hekken te sluiten. Het is een kleine ingreep die veel goed doet.

Inkomen uit natuur- en waterdiensten

Landbouwgrond fungeert hier als een spons voor het opvangen en vasthouden van water en zorgt voor veiligheid in het omliggende stedelijk gebied. Dit vraagt om een inkomen uit waterdiensten. Dat kan op verschillende manieren bijdragen aan het verdienvermogen van de boer.

Ook is het van belang dat natuur- en waterdiensten op de lange termijn worden geborgd, zodat dit ons zekerheid biedt in onze bedrijfsvoering en dus ons inkomen.

Randvoorwaarden

- » PAS, interimmers en soortgelijke knelgevallen zijn opgelost.
- » Gelijk speelveld voor alle bedrijven.
- » Geen nieuwe planologische schaduwwerking.
- » Garantie dat de al geringe drooglegging niet verder vermindert.
- » Ruimte in beleid om natuurgronden duurzaam mede te beheren, dus met verdienmodel.
- » Dierlijke mest als belangrijkste meststof in de kringlooplandbouw.

Colofon

Opdrachtgever

Vitale Veenweiden Zuid-Holland

Uitvoering

Werkgroep landbouw

Tekst

Marjolein van Woerkom | Wing

Ontwerp en vormgeving rapportage

Simone Mink | Wing

Beeldmateriaal

Barend Meerkerk | PPP-Agro Advies
Werkgroep landbouw

Mei 2024

